

Staatsexamen HAVO 2021

tijdvak 1
maandag 17 mei
11.00 – 12.00 uur

Maatschappijleer

College-examen schriftelijk

**Voor dit examen zijn maximaal 30 punten te behalen;
het examen bestaat uit 29 meerkeuzevragen.**

Geef het antwoord op meerkeuzevragen
in duidelijke hoofdletters.

Dertienjarige verdacht van steekpartij in Ridderkerk

Bij deze opgaven hoort tekst 1 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Deze opgaven gaan over het domein rechtsstaat. Er wordt aandacht besteed aan de toename van steekincidenten in Nederland. Met name het toegenomen aantal jongeren met een wapen op zak baart de politie zorgen.

- 1p 1 Bij verdenking van een strafbaar feit is er altijd sprake van de verdenking van een overtreding van een:
- A** geschreven rechtsnorm, zoals je hand opsteken bij groeten.
  - B** ongeschreven rechtsnorm, zoals je houden aan de maximum snelheid.
  - C** gedragsregel, zoals een alcoholverbod onder de 18 jaar.
  - D** rechtsnorm en een gedragsregel zoals niet discrimineren.

Volgens de Trias Politica is de macht van de overheid verdeeld over een wetgevende, rechtsprekende en uitvoerende macht.

- 1p 2 Welke machten herken je in tekst 1?
- A** Minister Grapperhaus en Bureau Halt als wetgevende macht.
  - B** Bureau Halt en de burgemeesters als rechtsprekende macht.
  - C** De burgemeesters en minister Grapperhaus als uitvoerende macht.
  - D** De politie en Bureau Halt als rechtsprekende macht.

Jongeren krijgen vaak een Haltstraf in plaats van een (voorwaardelijke) gevangenisstraf.

- 1p 3 Welke instanties kunnen Haltstraffen opleggen?
- A** de rechtbank en het gerechtshof
  - B** de politie en de officier van justitie
  - C** het gerechtshof en de politie
  - D** de rechtbank en het Openbaar Ministerie

Een straf kan verschillende doelen hebben.

- 1p 4 Welke doelen van straf staan voorop bij het opleggen van een Haltstraf?
- A** heropvoeding en resocialisatie
  - B** beveiliging van de samenleving en resocialisatie
  - C** wraak en resocialisatie
  - D** afschrikking en voorkomen van eigenrichting

Bij maatschappijleer zijn er verschillende invalshoeken te onderscheiden. Tekst 1 gaat over het maatschappelijke vraagstuk van de toenemende criminaliteit onder jongeren.

- 1p 5 Bij welke invalshoeken zijn de volgende twee vragen het meest aan de orde?
Vraag I Welke belangen staan er voor de scholieren op het spel?
Vraag II Welke waarden en normen zijn er in het geding?
- A de politiek-juridische en de sociaaleconomische invalshoek
  - B de sociaal-culturele en de vergelijkende invalshoek
  - C de sociaaleconomische en de sociaal-culturele invalshoek
  - D de sociaal-culturele en de politieke invalshoek

Volgens tekst 1 is voor de leerlingen slachtofferhulp ingeschakeld. Slachtoffers hebben de laatste jaren meer rechten gekregen in de strafrechtsketen.

- 1p 6 Welke stelling is of welke stellingen zijn juist?
- I Een slachtoffer mag zich in de slachtofferverklaring uitspreken over de strafmaat.
  - II Een slachtoffer heeft recht op informatie over de strafzaak of als een verdachte bijvoorbeeld ontsnapt is.
- A Stelling I is juist, stelling II is onjuist.
  - B Stelling I is onjuist, stelling II is juist.
  - C Beide stellingen zijn juist.
  - D Beide stellingen zijn onjuist.

- 1p 7 Vul in de onderstaande invultekst bij elke zin het ontbrekende woord in. Kies uit:
- I rechtsstaat / politiestaat / dictatuur / democratie
  - II delictsomschrijvingen / sociale grondrechten / overtredingen
  - III een grondwet / verdeling van macht / vrije verkiezingen

Invultekst:
In een ....I.... worden burgers beschermd tegen het machtsmisbruik van de overheid.
In de grondwet staan de grondrechten van de burgers. Naast rechten zoals de vrijheid van meningsuiting staan er in de grondwet ook ....II.....
Dictaturen hebben ook ....III...., hoewel de burgers daar niet veel aan hebben.

- A I democratie – II overtredingen – III een grondwet
- B I rechtsstaat – II sociale grondrechten – III een grondwet
- C I politiestaat – II sociale grondrechten – III verdeling van macht
- D I dictatuur – II delictsomschrijvingen – III vrije verkiezingen

Verdachten, zoals de 13-jarige jongen in tekst 1, hebben een aantal rechten die in de wet zijn vastgelegd.

1p **8** Waarom hebben verdachten deze rechten?

- I Omdat je schuldig bent tot het tegendeel in een proces is bewezen.
  - II Omdat juridische bijstand zorgt voor een machtsevenwicht tussen de overheid en de burger.
- A** Stelling I is juist, stelling II is onjuist.
  - B** Stelling I is onjuist, stelling II is juist.
  - C** Beide stellingen zijn juist.
  - D** Beide stellingen zijn onjuist.

In tekst 1 is sprake van het legaliteitsbeginsel.

1p **9** Welk beschrijving geeft de werking van het legaliteitsbeginsel het beste weer?

- A** “ ... riepen burgemeesters onlangs op tot een landelijk messenverbod”, omdat zij niet kunnen handhaven zonder wettelijke bepaling.
- B** “Een algeheel messenverbod is echter moeilijk te handhaven ...”, omdat de politie nog onderzoek moet doen en getuigen moet spreken.
- C** “De toedracht is nog niet bekend”, zodat minister Grapperhaus niet kan instemmen met handhaving.

Welke gematigde politicus legt de rechtsstaat nog uit?

Bij deze opgaven hoort tekst 2 uit het bronnenboekje.

Inleiding

In de volgende opgaven over de rechtsstaat wordt stilgestaan bij verschillende ontwikkelingen die in de afgelopen jaren de democratische rechtsstaat hebben bedreigd in de Verenigde Staten.

Lees de regels 9 t/m 16 en 25 t/m 31 van tekst 2.

1p 10 Welke beginselen van de rechtsstaat worden volgens Van Wijk aangevallen?

- A** Het soevereiniteitsbeginsel in de regels 9 t/m 16 en het legaliteitsbeginsel in de regels 25 t/m 31.
- B** Het legaliteitsbeginsel in de regels 9 t/m 16 en de Trias Politica in de regels 25 t/m 31.
- C** De Trias Politica in de regels 9 t/m 16 en de grondrechten in de regels 25 t/m 31.
- D** De grondrechten in de regels 9 t/m 16 en het democratiebeginsel in de regels 25 t/m 31.

Rob van Wijk betoogt in de regels 47 t/m 74 van tekst 2 dat de democratische rechtsstaat doelwit is van antidemocraten.

1p 11 Het benadrukken van de verschillen tussen het volk en de elite is een kenmerk van welk type partijen?

- I socialistische partijen
  - II liberale partijen
  - III populistische partijen
- A** I is juist, II en III zijn onjuist.
  - B** I en II zijn juist, III is onjuist.
  - C** I en III zijn juist, II is onjuist.
  - D** III is juist, I en II zijn onjuist.

1p 12 Welke vertegenwoordigers van de Trias Politica herken je in tekst 2, naast de rechters als rechtsprekende macht?

- A** Parlementariërs als uitvoerende macht en ministers als wetgevende macht.
- B** Ministers als wetgevende macht en de pers als uitvoerende macht.
- C** De pers als uitvoerende macht en de regering als wetgevende macht.
- D** De regering als uitvoerende macht en parlementariërs als wetgevende macht.

Hieronder volgen vier stellingen over de Trias Politica.

1p 13 Welke stelling is of welke stellingen zijn een voorbeeld van de controle van de wetgevende macht op de uitvoerende macht?

- I De gemeenteraad besluit dat verzoeken van burgers om informatie binnen twee weken behandeld moeten worden.
  - II Een wethouder besluit dat verzoeken van burgers om bijstand binnen twee weken behandeld moeten worden.
  - III De Tweede Kamer stelt een parlementaire enquêtecommissie in naar uitkeringen in de sociale zekerheid.
  - IV Een minister onderzoekt de hoogte van belastingteruggaven door de belastingdienst.
- A Stellingen I en II zijn juist, stellingen III en IV zijn onjuist.
  - B Stellingen II en IV zijn juist, stellingen I en III zijn onjuist.
  - C Stellingen I en III zijn juist, stellingen II en IV zijn onjuist.
  - D Stellingen III en IV zijn juist, stellingen I en II zijn onjuist.

De rechtssystemen in Nederland en de Verenigde Staten hebben overeenkomsten, maar ook verschillen.

1p 14 Een goed voorbeeld van het verschil tussen de juryrechtspraak in Amerika en het Nederlandse rechtssysteem is dat:

- A in Amerika rechters de hoogte van de straf bepalen en in Nederland de officier van justitie de straf bepaalt.
- B je in Amerika mag weigeren in de jury plaats te nemen, in Nederland moet je altijd komen als je wordt opgeroepen bij de rechtbank.
- C in Amerika de jury bepaalt of je schuldig bent aan een misdrijf, in Nederland bepaalt de rechter of je schuldig bent aan een misdrijf.
- D je in Amerika vanaf 16 jaar in een jury mag plaatsnemen en in Nederland moet je 18 jaar zijn om voor de rechtbank te verschijnen.

Kabinet zint op verbod jonge maaltijdbezorger

Bij deze opgaven hoort tekst 3 uit het bronnenboekje.

Inleiding

In deze opgaven over de verzorgingsstaat wordt aandacht besteed aan het advies van de Inspectie SZW over de omstandigheden waaronder jonge maaltijdbezorgers moeten werken.

Gebruik de regels 11 t/m 22 van tekst 3.

In tekst 3 laat de staatssecretaris van Sociale Zaken weten dat zij ervoor voelt om het advies op te volgen, om het bezorgen van maaltijden voor jongeren onder de 16 jaar te verbieden.

1p 15 In dit geval speelt de overheid de rol van:

- A** overlegpartner
- B** sociale partner
- C** werkgever
- D** werknemer

De staatssecretaris wil de beperkingen in de wetgeving zo klein als mogelijk houden.

1p 16 In dit regeringsstandpunt over de verzorgingsstaat is een bepaalde politieke opvatting te herkennen. Namelijk:

- A** een confessionele opvatting
- B** een socialistische opvatting
- C** een ecologische opvatting
- D** een liberale opvatting

Gebruik de regels 11 t/m 15 van tekst 3.

De Inspectie SZW maakt zich in tekst 3 zorgen over de positie van 16-minners. Daarom gaat de staatssecretaris mogelijk maatregelen voorstellen.

1p 17 De maatregelen die de staatssecretaris eventueel gaat nemen betreffen:

- A** klassieke grondrechten
- B** politieke grondrechten
- C** sociale grondrechten
- D** vrijheidsrechten

Gebruik de regels 46 t/m 48 van tekst 3.

Begin januari 2019 overleed een 15-jarige maaltijdbezorger in Utrecht door een verkeersongeluk.

Zowel het bedrijf als de bedrijfsleider is hiervoor strafrechtelijk vervolgd.

1p 18 Welke instantie is in dit geval verantwoordelijk voor de strafrechtelijke vervolging?

- A** de Dienst Justitiële Zaken
- B** de officier van justitie
- C** de politie
- D** de reclassering
- E** de strafrechter

Gebruik de regels 63 t/m 65 van tekst 3.

- 1p 19 Beredeneer welke van de onderstaande belangenorganisaties het hardst gestreden zullen hebben voor de invoering van deze wet?
- A migrantenorganisaties
  - B milieuorganisaties
  - C vakbonden
  - D werkgeversverenigingen

Er is sprake van een nieuwe situatie als er nog geen wet en nog geen vergelijkbare uitspraken zijn.

- 1p 20 Welk begrip hoort bij ...X... in regel 71 van tekst 3 te staan?
- A legaliteit
  - B jurisprudentie
  - C opportuniteit
  - D legitimiteit
  - E causaliteit

Minister Koolmees gaat niet iedereen gelukkig maken

Bij deze opgaven hoort tekst 4 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Vanwege de Coronacrisis heeft de regering in 2020 een aantal maatregelen genomen. In deze opgaven worden deze maatregelen besproken.

Gebruik de regels 14 t/m 22 van tekst 4.

- 1p 21 Wat behoort de Tweede Kamer als eerste te doen om de minister tot actie te dwingen?
- A de begroting wijzigen
  - B een interpellatie aanvragen
  - C een motie indienen
  - D een vraag stellen

Door de Coronacrisis lopen strandtenthouders inkomsten mis.

- 1p 22 Met welke andere vorm van werkloosheid hebben de medewerkers van de strandtenten ook altijd te maken?
- A conjuncturele werkloosheid
  - B frictiewerkloosheid
  - C seizoenswerkloosheid
  - D structurele werkloosheid

- 1p 23 Veel flexwerkers zijn tijdens de Coronacrisis hun werk kwijtgeraakt.
 Welke stelling is of welke stellingen zijn juist?
- I Een flexibele arbeidsrelatie betekent een variabel maandelijks inkomen.
  - II Werknemers met een vast contract kunnen na ontslag een beroep doen op de WW.
  - III Flexwerkers kunnen na ontslag geen bijstandsuitkering aanvragen.
- A Stelling I is juist, stellingen II en III zijn onjuist.
  - B Stelling I is onjuist, stellingen II en III zijn juist.
  - C Stellingen I en II zijn juist, stelling III is onjuist.
  - D Alle stellingen zijn juist.
  - E Alle stellingen zijn onjuist.

Onbegrip en kritiek voor Halsema

Bij deze opgaven hoort tekst 5 uit het bronnenboekje.

Inleiding

In juni 2020 vonden er in het hele land demonstraties plaats in het kader van Black Lives Matter. Het houden van dergelijke massale bijeenkomsten stond op gespannen voet met de toen afgekondigde maatregelen ter bestrijding van de verspreiding van het Coronavirus.

Gebruik de regels 1 t/m 26 van tekst 5.

De aanleiding voor het protest op de Dam was de dood van een zwarte Amerikaanse man, George Floyd, in Minneapolis in de week daarvoor.

- 1p 24 Welke waarde geeft de aanleiding voor het protest het meest juist weer?
- A onafhankelijkheid
  - B rechtszekerheid
  - C vergevingsgezindheid
  - D solidariteit
  - E massaliteit

In tekst 5 wordt verwezen naar rechtse partijen die kritiek op de burgemeester van Amsterdam hadden. De kritiek richtte zich op het niet verbieden van de demonstratie.

- 2p 25 Welke combinatie geeft de meest juiste omschrijving van een rechtse partij?

	Actieve overheid	Persoonlijke vrijheid	Vrije markteconomie
I	Ja	Ja	Nee
II	Ja	Nee	Ja
III	Nee	Ja	Nee
IV	Nee	Nee	Ja
V	Nee	Ja	Ja

- A I geeft de meest juiste omschrijving van een rechtse partij weer.
- B II geeft de meest juiste omschrijving van een rechtse partij weer.
- C III geeft de meest juiste omschrijving van een rechtse partij weer.
- D IV geeft de meest juiste omschrijving van een rechtse partij weer.
- E V geeft de meest juiste omschrijving van een rechtse partij weer.

Naast de onderverdeling in linkse en rechtse politieke partijen kun je de politieke partijen ook verdelen in christendemocratische en niet-christendemocratische partijen.

1p 26 Hoeveel christendemocratische partijen zijn in tekst 5 te herkennen?

- A 1
- B 2
- C 3
- D 4
- E 5
- F 6

In tekst 5 botsen de rechten van demonstranten met de volksgezondheid. Deze botsing gaat over twee grondrechten.

1p 27 Het gaat in dit geval om de verhouding tussen:

- A twee politieke grondrechten
- B twee sociale grondrechten
- C twee klassieke grondrechten
- D twee moderne grondrechten
- E een klassiek en een sociaal grondrecht
- F een modern en een sociaal grondrecht

Voordat burgemeester Halsema besloot om de demonstratie door te laten gaan, appte ze met de minister van Justitie, Grapperhaus.

Deze zei: 'Dat vind ik volstrekt bij de bestuurlijke verhoudingen horen. Mits het niet als ruggespraak wordt aangemerkt.'

De bestuurlijke verhoudingen in een stad zien we terug in het beraad over de veiligheid: de zogenaamde veiligheidsdriehoek. Behalve de burgemeester nemen ook twee andere functionarissen deel aan dit veiligheidsoverleg.

1p 28 Welke functionarissen behoren ook tot deze veiligheidsdriehoek?

- A De commissaris van politie en de hoofdofficier van justitie.
- B De hoofdofficier van justitie en de voorzitter van het gerechtshof.
- C De voorzitter van het gerechtshof en de commissaris van politie.
- D De politierechter en de commissaris van politie.
- E De politierechter en de hoofdofficier van justitie.

De demonstratie vond plaats binnen de grenzen van de gemeente Amsterdam.

1p 29 Aan wie is burgemeester Halsema in dit geval verantwoording verschuldigd voor het houden van een demonstratie?

- A de Raad van State
- B de Tweede Kamer
- C de Eerste Kamer
- D de gemeenteraad
- E de Provinciale Staten